

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Demokratik Eğitim Üzerine Görüşleri¹

The Opinions of Senior Students on Democratic Education in Computer and Instructional Technology Education Department

Aygül OKTAY², Ayhan KANDEMİR³, Yeşim ÇİZMECİ ÖZÇELİK⁴

Öz

Bu çalışma, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Bölümü son sınıf öğrencilerinin demokratik eğitimle ilgili görüşlerini saptamayı amaçlamaktadır. Çalışma 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı 1. dönem Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği bölümünde Çağdaş ve Demokratik Eğitim dersini alan gönüllü 23 öğrencinin görüşlerine dayanan nitel bir çalışmadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formuyla yüz yüze görüşme yapılarak toplanmıştır. Bulgular, Tema 1. Demokrasinin tanımı: halk egemenliği (f=16); Tema 2. Demokrasi kavramları: özgür düşünceli insan: düşüncelerini rahat ve özgürce ifade edebilen insan (f=15); üretken birey: yeniliklere açık ve yenilik getiren birey (f=7); araştırmacı birey; sorgulayan (f=21); demokrat insan: farklı düşüncelere saygılı (f=12);Tema 4 Demokrasi eğitiminin amacı: Özgür düşünce ve yaşam hakkı (f=12); Tema 5. Demokrasi eğitiminin bireye kazanımları: İfade ve düşünce özgürlüğü (f=10);Tema 6 Demokrasi eğitimi ilkesinin önemsenme durumu önemsenmiyor (f=7);Tema 7. Okulların demokrasinin işlevleri yerine getirme durumu: Müfredat ve uygulamalardaki aksaklıklar nedeniyle yerine getirilemiyor(f=18);Tema 8. Okulların demokrasi işlevlerini yerine getirmesi için öneriler: Okullarda daha fazla tartışma ortamı yaratılmalı (f=13); öğretmenlerce özgür ortamlar yaratılmalı (f=10);Tema 9. Demokratik tutum ve davranışlar: Okul ve sınıf başkanlık seçimleri (f=6); Tema 10. Anti-demokratik tutum ve davranışlar: Öğrencilere şiddet uygulama (f=5) şeklindedir. Sonuç olarak, öğrencilerin demokrasi algıları ve demokratik eğitimle ilgili değerlendirmelerinden almış oldukları Çağdaş ve Demokratik Eğitim dersinden teorik olarak yararlandıkları, belli bir oranda bilgi sahibi oldukları ancak, okullardaki demokratik eğitim uygulamalarını yetersiz buldukları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin demokratik tutum ve davranış kazanabilmesi için, okulların demokrasi kültürünün yaşanabileceği örgütlere dönüştürülmesi önerilir.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, demokratik eğitim

Abstract

The aim of this study is to determine the opinions of the final year students in the Department of Computer Education and Instructional Technology about democratic education. The study is a qualitative study based on the opinions of 23 volunteers who took Contemporary and Democratic Education course in the Department of Computer Education and Instructional Technology in Bolu Abant İzzet Baysal University in the first semester of 2017-2018 Academic Year. Data were collected by face-to-face interview with semi-structured interview form. According to the findings, themes are listed as Theme 1: Definition of democracy: popular sovereignty (f=16); Theme 2: Concepts of democracy: free thoughtful people: people who can express their thoughts freely (f=15); productive individual: open to innovation and make innovation(f=7);researcher individual; questioning person(f = 21);democratic man: respectful of different ideas (f = 12);Theme 4: The aim of democracy education: The right to free thought and life (f = 12);Theme 5: The achievements of the democracy education to the individual: Freedom of expression and thought (f = 10);Theme 6: The importance of the principle of democracy education is ignored (f = 7); Theme 7: The status of schools to fulfill

¹ Bu araştırma Uluslararası Bilim ve Eğitim Kongresinde (21-24 Mart 2019) Afyonkarahisar'da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Bolu, Türkiye; <https://orcid.org/0000-0003-1912-3142>

³ Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, Bolu, Türkiye; <https://orcid.org/0000-0003-3700-7807>

⁴ Milli Eğitim Bakanlığı, Atatürk Ortaokulu, Bolu, Türkiye; <https://orcid.org/0000-0002-2565-4292>

Atf / Citation: Oktay, A., Kandemir, A., & Çizmecı Özçelik, Y. (2020). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü son sınıf öğrencilerinin demokratik eğitim üzerine görüşleri. *Kastamonu Education Journal*, 28(2), 830-846. doi:10.24106/kefdergi.702927

the functions of democracy: Due to problems in the curriculum and applications cannot be fulfilled ($f = 18$); Theme 8. Suggestions for schools to perform their democracy functions: More discussion opportunities should be created in schools ($f = 13$); teachers should create free environments ($f = 10$); Theme 9. Democratic attitudes and behaviors: School and class presidential elections ($f = 6$); Theme 10: Anti-democratic attitudes and behaviors: Applying violence to students ($f = 5$). As a result, it is understood that students who took Contemporary and Democratic Education course had a certain amount of theoretic knowledge, but they found that the democratic education practices in schools were inadequate. In order for students to gain democratic attitude and behavior, it is recommended that schools be transformed into organizations where a culture of democracy can be experienced.

Keywords: Democracy, democratic education

Extended Abstract

Introduction: Democratic education has an important role in education, social, economic, political and individual development functions. For this reason, there is a need for qualified teachers who have adopted the principles and values of democracy, have understood the importance of democracy and who can demonstrate democratic attitudes and behaviors. Schools have the function of socializing students by individualizing them. It needs a free environment for the individual to know and develop himself/herself. The purpose of individualization is also the result of being able to express freely what they think. It is the essence of democracy that students recognize themselves, develop and respect self-design, respect and be tolerant of the differences. It is the duty of schools to teach independent thinking. The democratic environments that teachers are expected to prepare for their students are of great importance in terms of individualization and socialization. This study, which aims to examine the opinions about democratic perception and democratic education of prospective teachers who took the elective course of Contemporary and Democratic Education can provide contribution for revision of teacher training programs in universities in terms of democratic attitudes and behaviors and transformation of schools as committed organizations to the principle of democratic education and their functions.

Method: Study Group consists of 23 students (15 girls and 8 boys) who take the elective course of Contemporary and Democratic Education at Bolu Abant İzzet Baysal University Computer Education and Instructional Technologies Department in 2017-2018 Academic Year first Semester. Data were collected by face-to-face interview with semi-structured interview form. The interview form included ten open-ended questions on gender of participants, democratic perception and democratic education. For the validity of the questions, two expert faculty members were consulted. Necessary corrections have been made in accordance with the recommendations.

In addition, it was checked whether the questions were clear and understandable with two students outside the study group. The students who participated in the study were coded as Ö1, Ö2. Working forms are carefully read again, for data analysis; 1) coding, 2) elimination, 3) category development, 4) ensuring validity and reliability, and 5) calculating and interpreting the frequencies were followed.

Content analysis was performed to evaluate the data. To verify the reliability of the study, forms were examined and coded by one of the researchers and one field expert. The codes of consensus and disagreement were determined. For the reliability of the study, the reliability formula of Miles and Huberman was used. As a result of the calculations, the consensus was calculated as 92%. It is expected to be consistent in data collection, data analysis and interpretation processes for internal validity. In order to prevent misunderstanding of some of the words, the students' opinions were returned and the approval was taken. For the external reliability of the study, everything about the research process has been tried to be explained clearly and the data has been tried to be described as it is. Codes for each question were grouped according to semantic similarities and differences. The aim of thematic analysis is to organize and present the obtained data according to the determined themes.

Findings: The findings of the research are summarized as follows: Theme 1: Definition of democracy: popular sovereignty ($f=16$); Theme 2: Concepts of democracy: free thoughtful people: people who can express their thoughts freely ($f=15$); productive individual: open to innovation and make innovation($f=7$);researcher individual; questioning person($f = 21$);democratic man: respectful of different ideas ($f = 12$);Theme 4: The aim of democracy education: The right to free thought and life ($f = 12$);Theme 5: The achievements of the democracy education to the individual: Freedom of expression and thought ($f = 10$);Theme 6: The importance of the principle of democracy education is ignored ($f = 7$); Theme 7: The status of schools to fulfill the functions of democracy: Due to problems in the curriculum and applications cannot be fulfilled ($f = 18$); Theme 8. Suggestions for schools to perform their democracy functions: More discussion opportunities should be created in schools ($f = 13$); teachers should create free environments ($f = 10$); Theme 9. Democratic attitudes and behaviors: School and class presidential elections ($f = 6$);Theme 10: Anti-democratic attitudes and behaviors: Applying violence to students ($f = 5$).

Discussion Conclusion and Recommendations: As a result of the research, it was found that the views of students about democracy definition were not only gathered around concepts such as folk sovereignty, freedom, equality, but also democracy, as a form of thought, life and management. This finding reveals that university students are informed about what democracy is. Democracy was defined as a way of life, a social model and also a form of government. The fact that students' opinions are in the same direction allows us to conclude that the consciousness of democracy has improved in students. Democracy also includes basic

values such as respect for human beings, friendship, cooperation, respect for personal rights, having a sense of responsibility, being honest and fair, tolerant and peaceful. Students can be interpreted as being aware of some basic values provided by democracy as they feel the need to respect the rights of the individual and regard democracy as a way of thinking. The principle of freedom which is a principle of democracy is related to the power of decision-making within the framework of the will of the individual, the fact that the individual is a real liberal, the diversity of society, the multiplicity of ideas, feelings and approaches. The students defined the free thoughtful person as a person who can think and behave independently of the external factors and express his thought in a comfortable way without fear. The students stated that the aims of democracy education are to develop a democratic consciousness that includes elements such as respect for people, being fair, valuing people, and respect for differences, as well as the awareness of individuals about their own rights. Students define democracy gains by integrating them with democratic principles such as expression and freedom of thought, equality, and respect for differences. In addition, it is meaningful that the students talked about formation of democratic consciousness in all people living in a society, improving their ability to be neutral and empathy skills, gaining problem solving skills and developing creative thinking. The principle of equality of democracy is defined in the literature as the equality of individuals with other people without regard to the laws, religion, language, race, gender, education level and ownership and the protection of these principles with laws. As it can be understood from this definition, the principle of equality is crucial for an ordinary citizen to live a democratic life. It is understood that the students can also understand the importance of equality principle because they talked about principle of equality in the first in the top ranks among the goals and achievements of democracy. Students stated that democracy education was ignored. This situation can be interpreted as not giving sufficient importance to the education of democracy in the present day or that it cannot be felt to the students. The majority of students think that formal education institutions do not fulfill the functions of teaching, adopting and developing democracy education. This finding can be interpreted that despite the fact that democracy education is written in the law, it is insufficient in practice. In the literature, it is observed that the majority of the students stated that there is no practice in the name of democracy education in the courses they received at the university. Some researchers have found that teacher candidates think that the education system is not sufficiently democratic. As a result, it is understood that students who took Contemporary and Democratic Education course had a certain amount of theoretic knowledge, but they found that the democratic education practices in schools were inadequate. This situation can be interpreted as not having given importance to democracy education. Although there are some studies on granting democracy education and adopting a democratic approach in educational institutions, it is still another result that can be inferred from the research that the practices in the name of democracy in educational organizations are not of a certain standard. In line with these results, it is necessary to give more importance to the education of democracy and to implement the principles of democracy in the educational environment as well as the theoretical knowledge of democracy. In this context, in-service training can be given to teachers, and Modern and Democratic Education courses can be taught as compulsory courses to the faculties of education. Families can be educated about democratic practices and schools and educational institutions can be designed as environments where democracy is maintained.

1. Giriş

Türkiye Cumhuriyeti, Anayasası'nın amir hükmüne göre; demokratik, laik, sosyal, bir hukuk devletidir (TC. Anayasa 1982). Bu nedenle eğitim örgütlerinin bireylere demokratik tutum ve davranış kazandırması yasal bir zorunluluktur. Türk Eğitim Sistemi'nin temel ilkelerinden biri, demokrasi eğitimidir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda (MEB, 1973): Temel ilkeler içinde 8. Madde'de demokrasi eğitimi; *"Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak, eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez."* şeklinde açıklanmıştır. Demokratik eğitimin, eğitimin sosyal, ekonomik, politik ve bireyi geliştirme işlevleri arasında önemli bir yeri vardır.

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu; üniversitelerde demokrasi ve insan haklarının kavratılmasına, eğitimine, fırsat ve imkân eşitliği sağlanmasına önem vermekte, hür ve geniş bir dünya görüşüne sahip olmanın önemi üzerinde durmaktadır (2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu, 1981). Yeşil (2002), demokrasi eğitimi veren bireylerin demokratik davranışları sergilemesinin ve demokrasi eğitiminin uygulamalı olarak yapılmasının önemini belirtmiştir. Okutan (2010:943-944) ise, Türkiye'de bu somut ilkelere rağmen gerçek anlamda demokrasi eğitimini tam olarak uygulanamadığını vurgulamakta, demokrasi eğitim programlarının yanı sıra, bu programların hayata geçirildiği eğitim ortamlarının yaratılması gerektiğini ileri sürmektedir. Buna rağmen *"Demokratik düzenin ve hakların yerleşmesini engelleyen, demokrasiye aykırı olan"* (www.tdk.com) anlamına gelen anti-demokratik davranışlar, demokrasinin yeterince gelişmediği eğitim kurumlarında sıkça görülmektedir. Bu nedenle, demokrasi ilke ve değerlerini benimsemiş, demokrasinin önemini kavramış, demokratik tutum ve davranış gösterebilen nitelikli öğretmenlere ihtiyaç bulunmaktadır.

Demokrasi Kavramı

Günümüzde yaygın olarak kullanılan demokrasi kavramı, kökeninde Yunanca olup, halk, halk topluluğu anlamındaki "demos" ve egemen olmak ve yönetmek anlamındaki "kratein" sözlerinden oluşan bir kavramdır (Schmidt, 2002:13). Demokrasi kavramının temeli, etlik, hak, adalet ve özlük gibi politik kavramlara dayanır (Sadık ve Sarı, 2011:2). Şaylan (1998:10-11), bir yönetim şeklinin demokrasi olarak algılanabilmesi için; seçme ve seçilme, temsil edilme, kişi hakkı, çoğulculuk, hukukun üstünlüğü ve kuvvetler ayrılığı kavramlarını içermesi gerekir. *"Demokrasinin en önemli özelliği, insanları tartışmaya, düşüncelerini özgürce ifade etmeye yöneltmesi ve eleştiriye açık olmasıdır."* (Yeşil, 2002:36). Demokrasi bireyin iradesini temel alır. İnsanların kendileri ile ilgili en doğru kararlara ulaşabileceğini, sorunlara saygı ve eşitlik temelinde çözüm üretebileceklerini savunur. Yani düşünen ve tartışan insanları temele alır (Öztürk, 2006:181). Ertürk'e göre (1981) demokrasi sadece bir yönetim değil, hayatı içine alan, "bir yaşam biçimi" ve "bir yaşam felsefesi"dir. Bu nedenle demokrasi yaşanılarak öğrenilir (Hottaman, 2010:32). Demokratik toplumlarda kişiler kendi karar ve sorumluluklarını üstlenen özgür bireyler olarak yaşamlarını sürdürülebilirler.

Demokrasinin Temel İlke ve Değerleri

Geçmişten bugüne insanlık; adalet, eşitlik, özgürlük kavramlarının etkili bir şekilde uygulandığı yönetim şeklini bulmak için uzun çabalar harcamıştır (Yılman, 2006:1). Bu arayışların temel nedeni, her türlü farklılığı kucaklayan, merkezinde eşitlik olan, kişi hak ve özgürlüklerine dayanan, düşünce ve inanç özgürlükleri konusunda gelişmiş yönetim şeklini bulmaktır (Gündüz, 2016:1). Bu arayışların doğal sonucu olarak demokrasi kavramı ortaya çıkmıştır. Demokrasinin temel ilkelerini; milli egemenlik, seçme ve seçilme, katılım, özgürlük, eşitlik, çoğulculuk, çoğunluk, hukukun üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı oluşturmaktadır (Demir, 2010:599-600). Demokrasinin değerleri demokrasinin ilkelerine bağlı olarak gelişme göstermektedir. Bu değerler; *"sevgi, saygı, eşitlik, katılma, kararları serbest tartışma ve oylama ile alma, uzlaşma geleneği, şiddetten kaçınma, insana değer verme, hürriyet ortamının oluşturulması, hoşgörü, düşünce ve ifade özgürlüğü, siyasal çoğulculuk, hukuk devleti, çok seslilik, dayanışma"* olarak sıralanabilir (Gövercin, 2013: 11). Demokrasi günümüz toplumlarında bir yaşam biçimi olarak kabul görmektedir. Bu yaşam biçimine bireyin uygun yetiştirilmesi de bir zorunluluk haline gelmiştir. Çünkü demokrasi onu bir yaşam biçimi haline getirmiş, içselleştirmiş bireylerle yaşanır ve gelişme gösterebilir (Gözübüyük Tamer, 2011:2; Oktay, 2013: 778).

Demokrasi Eğitimi

Demokrasinin her yönüyle işlerlik kazanması ancak demokrasi kültürünün gelişmesiyle olanaklıdır. Demokrasi kültürünün gelişmesi için de demokrasi eğitimi gerekir. Demokrasi eğitiminin hedefi, insan temel hak ve özgürlüklerini bilerek bunları özümseyen kişiler yetiştirerek demokrasi kültürünü o toplumda yerleştirmektir (Gülmez, 1994:7-14).

Demokrasi bilincinin bireyde yerleşmesini sağlayan etmenler, kişinin içinde bulunduğu aile ortamı (Uygun, 1996: 48; Ertuğrul, 2000:17), toplum ve toplumda demokrasinin uygulanış şekli (Gündüz, 2016:1) ve eğitim kurumlarıdır (Oğuz, 2004).

Oğuz (2004), demokrasinin toplumdaki herkes tarafından benimsenmesi ve işlerlik kazanmasının ancak demokratik eğitimle gerçekleşebileceğini ileri sürmüştür, demokrasinin eğitimin temel felsefesi olması gerektiğini vurgulamıştır. Demokratik açıdan eğitimin temel hedefi, demokrasinin bilgi, beceri ve değerlerini benimseyen etkili vatandaşlar yetiştirmektir. Karasar (1985:100), demokratik eğitimlerde geleneksel değerlere bağlı kalınmakla birlikte; eleştiren, yeniliklere açık, toplumun ihtiyaçlarına uygun bireyler yetiştirmenin temel amaç olduğunu belirtmektedir. Demokratik eğitim; kişi haklarını merkeze alan, öğrenciler arasında eşitliği savunan, ilkel eğitimidir. Demokratik eğitimde öğrenciler kendi eylemlerinde planlama ve uygulama aşamalarında aktif rol oynar (Morhayim, 2008; akt: Doğan, 2013: 18). Demokratik eğitimde bilgi düzeyinin yükselmesi, ilerlemesi, fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması öncelikli hedefdir (Doğan, 2004: 180). Demokratik eğitimde kişiler her alanda özgür düşünme ve uygulama olanağına sahiptir. Bu nedenle derslerle ilgili her türlü etkinlik demokrasinin doğasına uygun olarak gerçekleştirilir. Böylece özgür düşünce ortamı ortaya çıkar ve kişilerin kendilerini ifade etmeleri kolaylaşır (Bakır, 2007: 34). John Dewey ise; *“Bir demokrasi eğer varlığını sürdürmek istiyorsa ülkedeki eğitim sistemi, toplum ve toplumsal gelenekler konusunda belli bilgileri öğretmek zorunda ve yurttaşların hem hoşlandıkları hem de kendi ülkelerinin yönetime katılabilecekleri niteliklerle donatılmalarını sağlamalıdır.”* sözüyle eğitimin demokrasi açısından önemine vurgu yapmıştır (Dewey, 1916, akt; Gözübüyük Tamer, 2011:4).

Eğitim kurumlarında öğretmenin davranış ve tutumu, öğrencilerle kurduğu iletişim ve etkileşim biçimi öğrencide demokrasi bilincinin gelişmesine etki edebilmektedir. Örneğin, ezberci eğitime önem veren, tartışma, iş birliği, ifade özgürlüğü için uygun ortam yaratmayan öğretmenler öğrencilerde demokratik davranış oluşturmaz. Tam tersine anti-demokratik davranışların pekiştirilmesinde rol oynar (Yıldırım,1994. akt; Güven, 2008:341). Demokratik yurttaşlar yetiştirmede öğretmenlerin rolü yadsınamaz. Öğretmenlerden beklenen tutum ve davranışlar ise, bireyselleştirmeyi başarma, bağımsız düşünme alışkanlığı kazandırma, demokratik iletişim ortamı oluşturmaktır (Ottekin, Demirpolat,1999) Bu nedenle demokrat öğretmen yetiştirilmenin yolu, hizmet öncesinde demokratik tutum ve davranış yeterliliği kazandırmaktan geçer. Öğretmenlerin demokrasi eğitimi almaları yasal bir zorunluluk ve gerekliliktir.

Araştırmanın Amaç ve Önemi

Çağdaş ve Demokratik Eğitim seçmeli dersi alan öğretmen adaylarının demokrasi algı ve demokratik eğitimle ilgili görüşlerini incelemeyi amaçlayan bu çalışma, üniversitelerde öğretmen yetiştirme programlarının demokratik tutum ve davranış kazandırma açısından gözden geçirilmesi ve okulların demokratik eğitim ilkesine bağlılık ve işlevlerini yerine getirebilen kurumlara dönüştürülmesine katkı sağlayabilir.

2. Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, Çağdaş ve Demokratik Eğitim seçmeli dersi alan Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü son sınıf öğrencilerinin demokrasi algıları ve demokratik eğitimle ilgili görüşlerini olduğu gibi betimleyen, nitel bir çalışmadır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu; 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı 1. Dönem Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği bölümünde Çağdaş ve Demokratik Eğitim dersini alan gönüllü 15 kız ve 8 erkek olmak üzere toplam 23 öğrenci oluşturmaktadır. (Tablo 1).

Tablo 1. Çalışma Grubunun Kişisel Özellikleri

Çalışma Grubunun Kişisel Özellikleri	f	
	Erkek (Ö-3, Ö-4, Ö-7, Ö-15, Ö-18, Ö-19, Ö-22, Ö-23)	8
Cinsiyet	Kadın (Ö-1, Ö-2, Ö-5, Ö-6, Ö-8, Ö-9, Ö-10, Ö-11, Ö-12, Ö-13, Ö-14 Ö-16, Ö-17, Ö-20, Ö-21)	15
TOPLAM		23

Veri Toplama Aracı

Çalışmada araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda katılımcıların cinsiyeti, demokratik algı ve demokratik eğitimle ilgili on açık uçlu soruya yer verilmiştir.

1. Demokrasi kavramını tanımlayınız.
2. Demokratik rejim, “ özgür düşünceli”, “ üretken”. “ araştırmacı” birey ve “ demokrat insan” ister. Sözünde geçen kavramlardan ne anladığınızı açıklayınız.
3. Öğrenmeleriniz ışığında; T.C Anayasası’nda ifadesini bulan, “Türkiye Cumhuriyeti laik, sosyal, demokratik bir hukuk devletidir.” Değerlendiriniz.
4. Demokrasi eğitiminin amacı nedir?
5. Demokrasinin kazanımları (davranış ve tutum) bireye nasıl yarar sağlayabilir?
6. Sizce Türk Eğitim Sistemi’nin ilkelerinden biri olan “Demokrasi eğitimi” ilkesi günümüz de yeterince önemsenmekte midir? Açıklayınız.
7. Örgün eğitim kurumları, demokrasinin öğretilmesi, benimsenmesi ve geliştirilmesi işlevlerini sizce yerine getirebiliyor mu açıklayınız.
8. Sizce örgün eğitim kurumları, demokrasinin öğretilmesi, benimsenmesi ve geliştirilmesi işlevlerini yerine getirebilmesi için neler yapılmalıdır?
9. Öğrenim yaşantınızdan sizi etkileyen demokratik davranış ve tutum örnekleri veriniz.
10. Öğrenim yaşantınızdan sizi etkileyen anti - demokratik davranış ve tutum örnekleri veriniz.

Görüşme Formunda yer alan on sorunun kapsam geçerliliği için iki uzman öğretim üyesinin görüşü alınmıştır. Önerileri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca, çalışma grubu dışında iki öğrenciyle soruların açık ve anlaşılır olup olmadığı kontrol edilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmaya katılan öğrenciler Ö1, Ö2, ... biçiminde kodlanmıştır. Çalışma formları dikkatli şekilde tekrar tekrar okunmuş, verilerin analiz için; 1) kodlama, 2) eleme, 3) kategori geliştirme, 4) geçerlik ve güvenilirliğin sağlama ve 5) frekansları hesaplama ve yorumlama basamakları izlenmiştir. Verilerin değerlendirilmesi için içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini gerçekleştirmek için araştırmacılarından biri ve bir alan uzmanı tarafından formlar incelenerek kodlanmıştır. Görüş birliği ve görüş ayrılığı olan kodlar belirlenmiştir. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman’ın (1994, s. 64) önerdiği P (Uzlaşma yüzdesi) = (Na (Görüş Birliği) / Na (Görüş Birliği)+Nd (Görüş Ayrılığı))x100 güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Hesaplamalar sonucunda görüş birliği %92 olarak hesaplanmıştır.

İç geçerlilik konusunda araştırmacılarından veri toplama, verilerin analiz ve yorumlama süreçlerinde tutarlı olması beklenmektedir. Bazı sözcüklerin yanlış anlaşılmasını önlemek için anlam üzerinde öğrencilerin görüşlerine dönülüp onayı alınmıştır. Çalışmanın dış güvenilirliği, araştırma süreciyle ilgili her şey açık olarak anlatılmaya çalışılmış ve veriler olduğu gibi ortaya konularak betimlemeye çalışılmıştır. Her bir soru için yapılan kodlamalar ifadelerin anlamsal benzerlik ve farklılıklara göre gruplaştırılarak temalar oluşturulmuştur. Tematik analizde amaç, elde edilen verileri, belirlenen temalara göre düzenlemek ve yorumlayarak sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Herbir sorunun bulguları tema ve kodların frekansına göre tablolarda gösterilmiştir. Örneklenerek rapor edilmiştir.

3. Bulgular ve Yorum

Çalışma Grubunun Demokrasi Algıları

Görüşme Formu’nun 1. ve 2. ve 3. sorusu olarak, çalışma grubunun demokrasi algılarına ilişkin üç soru sorulmuştur. Bu sorulara ilişkin yapılan içerik analizi aşağıdadır.

Öğrencilere, “1. Demokrasi nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin katılımcı görüşlerinin tema ve kodların frekans dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Çalışma grubunun demokrasinin anlamına ilişkin görüşlerinin tema ve kodların frekans dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek	Kadın	Toplam
		f	f	f
Demokrasi	Yönetim biçimi	7	9	16
	Halk egemenliği	6	7	13
	Eşitlik	5	4	9
	Birey haklarına saygı	0	6	6
	Özgürlük	1	5	6
	Düşünce biçimi	2	0	2
	Yaşam biçimi	1	1	2

Tablo 2’de demokrasinin anlamına ilişkin katılımcı görüşleri incelendiğinde; halk egemenliği (f=16), bir yönetim biçimi (f=13) eşitlik (f=9), birey haklarına saygılı olma (f=6), özgürlük (f=6), bir düşünce biçimi (f=2), bir yaşam biçimi (f=2) şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilere demokrasinin ne olduğu sorulduğunda cevap yelpazesinin kitabi tanımlardan günlük hayata kadar indirgenen açıklamalar olduğu görülmektedir. Bu tanımlardan yola çıkıldığında öğrencilerin çoğunun demokrasi kavramını doğru algıladığı söylenebilir. Bu soruya ilişkin öğrenci görüşlerini içeren doğrudan alıntılar aşağıdadır.

“Eski Yunancada "demos": halk ve "kratos": otorite demektir. İkisinin birleşmesinden "demokratia" sözü meydana gelmiştir. Buna göre, demokrasi "halk iradesi" anlamındadır. Modern siyasi demokrasi, yönetenlerin, devlet işlerindeki hareketlerinden dolayı vatandaşlar tarafından sorumlu tutuldukları ve seçimle gelmiş temsilcilerin aralarındaki rekabet ve iş birliği vasıtasıyla, dolaylı olarak hareket ettikleri bir yönetim sistemidir. Amerikan sosyal bilimcileri tarafından en çok kullanılan tanımlama Joseph Schumpeter' inkidir: "Politik kararlara varmak için, bireylerin karar almak gücünü, oy almak amacıyla, rekabete dayalı bir mücadele yoluyla elde ettikleri, kurumsal düzenlemedir". Siyasi anlamda, millet işlerinin yürütülmesi için gerekli siyasi kurumları tespit etme ve bu kurumların işlemlerini sağlayan kanunları yapma yetkilerini halkın elinde bulunduran rejim (Ö 21).” “Halkın kendi kendisini yönetmesi sistemine dayanan bir yönetim şeklidir. Demokrasi bir yaşama biçimi olduğu kadar aynı zamanda bir düşünce biçimidir. Eşitlik anlamına da gelmektedir (Ö 04).” “Halkın kendi kendisini yönetmesine dayalı bir yönetim şeklidir. Egemenliğin kaynağı halktır, iktidar halk tarafından seçilir (Ö 05).” “Demokrasi, bireylere her alanda fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır. Demokrasi deyince ilk akla gelen aslında yönetim biçimidir. Bu tanımdan esinlenerek de demokrasi özgür düşünmeyi, eşitliği sağlamaktır. (Ö 17).”

Öğrencilere, “2. Demokratik rejim, özgür düşünceli, üretken, araştırmacı birey ve demokrat insan ister. Sözünde geçen kavramlardan ne anladığınızı açıklayınız.” sorusu sorulmuştur. Bu soruya ilişkin katılımcı görüşlerinin tema ve kodların frekans dağılımı Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3 Çalışma grubunun “özgür düşünceli insan, üretken birey, araştırmacı birey ve demokrat insan” ifadelerine ilişkin görüşlerinin tema, kategori ve kodların frekans dağılımı

Tema	Kategori	Kodlar	Erkek	Kadın	Toplam
			f	f	f
Demokraside insana ilişkin kavramlar	Özgür düşünceli birey	Düşüncelerini özgürce söyleyen	4	9	15
		Dış etki ve kısıtlamalardan etkilenmeden düşünen ve düşündüğü gibi davranan insan	3	3	6
		Özgür düşünceyi benimsemiş olan	0	2	2
		Yeniliklere açık olan	2	5	7
	Üretken birey	İcat yapan	1	5	6
		Düşüncelerini hayata geçirebilen	3	2	5
		Topluma yararına çalışan birey	13	8	21
	Araştırmacı birey	Sorgulayan	0	4	4
		Merak eden	3	9	12
	Demokrat birey	Farklı düşüncelere saygılı	4	2	6
Yeniliklere açık		0	5	5	
Adaletli		1	4	5	

Tablo 3'te öğrencilerin, "özgür düşünceli insan, üretken birey, araştırmacı birey ve demokrat insan" kavramlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; özgür düşünceli insan: düşüncelerini rahat ve özgürce ifade edebilen insan (f=15); Üretken birey: yeniliklere açık olan ve yenilik getiren birey ifadesini (f=7); araştırmacı birey; sorgulayıcı birey ifadesini (f=21); demokrat insan: farklı düşüncelere saygılı (f=12) olarak algılanmaktadır. Katılımcılar, demokrasinin bireye yönelik kavramlarını, demokrasinin dayandığı ilkeler ile açıklamaya çalışmışlardır. Bu soruya ilişkin öğrenci görüşlerini içeren doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Özgür düşünceli insana ilişkin görüşler:

"Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu (Ö 3)", "Fikirlerini korkmadan ve kaygılanmadan üretebilen ve insanlarla bunu paylaşabilen birey anlamına gelmektedir (Ö 2)", "Özgür düşünceyi özümsemiş insanları ifade eder (Ö 20)".

Üretken bireye ilişkin görüşler:

"Yaratıcı düşünme becerisini geliştirerek özgün eserler ortaya koyabilen bireydir (Ö 9)", "Her zaman karşısına çıkan konuda materyal, fikir ve benzeri düşünceler üretebilen kişilerdir (Ö 10)", "Birey olarak topluma yararlı olabilecek her konuda farklı düşünceler üretebilmek (Ö 17)", "Yeniliklere açık ve kullanabilen insan demektir (Ö 11)".

Araştırmacı bireye ilişkin görüşler:

"Merak ettiği konuda rahatça araştırma yapabilen, araştırma yaparken de gerektiğinde soru sorarken çekinmeyen bireydir (Ö 6)", "Herhangi bir düşünceyi ya da bilgiyi kabullenmeden önce hakkında veriler toplayan bireydir (Ö 9)", "yapılanları direk kabullenmek yerine sorgulayan birey (Ö 16)", "Önüne sunulan herhangi bir şeyi yorumlamadan, araştırmadan körü körüne kabullenmeyen birey (Ö 23)".

Demokrat insana ilişkin görüşler:

"Kendi kişiliğinin farkında olması, toplum olabilmeyi başarmış, farklı düşüncelere saygılı, fırsat eşitliğine önem veren ve bunun bilincinde olan kişidir(Ö 17)", "Etkin ve sorumlu, Eşitlikçi, Sosyal Adaletçi, Katılımcı, Demokratik Davranış Biçimini içselleştirmiş, Farklılıklara saygılı bireydir (Ö 05)", "Demokrasi yönetimine yakışır, bu sistemdeki karara saygı gösteren ve aynı zamanda bunu kendi hayatında da uygulayan bireydir (Ö 01)", "bilime, akla, sanata, teknolojiye, spora ve dahi insanın kendisini ifade ettiği ve bulunduğu diğer alanların korunması, geliştirilmesi ve yenilerinin önünün açılması zihniyetidir (Ö 03)"

Öğrencilerin, "3. Öğrenmeleriniz ışığında; T.C Anayasası'nda ifadesini bulan, "Türkiye Cumhuriyeti laik, sosyal, demokratik bir hukuk devletidir." değerlendirdiniz sorusuna ilişkin katılımcı görüşlerinin tema ve kodlarının frekans dağılımı Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Çalışma grubunun "Türkiye Cumhuriyeti laik, sosyal, demokratik bir hukuk devletidir" ifadesinin değerlendirilmesine ilişkin görüşlerinin tema ve kodlarının frekans dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek	Kadın	Toplam
		f	f	f
Anayasa ifadesi	Demokrasi uygulamalarında aksaklık	6	3	9
	Laik, sosyal, demokratik bir hukuk devleti	1	5	6
	Din ve devlet işlerinin ayrılması	2	1	3
	Adalet	1	2	3
	İlerletmeli ve demokrasi kavramını tam anlamıyla gerçekleştirmeli	0	3	3
	İnsan hak ve özgürlüklerine saygı	1	1	2
	Hak ve özgürlüklerde eşitlik	0	1	1
	Sosyal adaleti sağlama	1	0	1
	Çok önem verilmiyor	0	1	1

Tablo 4'te örgün eğitim kurumlarındaki öğrencilerin anayasada yer alan ifadelere ilişkin görüşleri incelendiğinde; Demokrasi uygulamalarında aksaklık (f=9), laik, sosyal, demokratik bir hukuk devleti (f=6), din ve devlet işlerinin ayrılması (f=3), adalet (f=3), ilerletmeli ve demokrasi kavramını tam anlamıyla gerçekleştirmeli (f=3), insan hak ve özgürlüklerine saygı (f=2) görüşleri ortaya çıkmıştır. Görüşlerde demokrasi uygulamalarında aksaklık görüşünün ilk sırada olması olumsuz bir durum olarak yorumlanabilir. Çünkü demokrasi geniş kapsamlı bir kavram olup; adalet, eşitlik gibi temel taşlardan oluşur. Bu nedenle eğitim kurumlarında başta eşitlik ve adalet üzere demokrasinin bileşenlerine daha fazla önem verilmesi gerektiği yorumu yapılabilir. "Demokrasinin ilerletilmesi" görüşünü sadece

kadın katılımcılar tarafından belirtmesi (f=3) dikkate değer bir durumdur. Bu durumda kadın katılımcıların demokrasinin uygulanması konusunda sıkıntılar yaşadığı yorumu yapılabilir. Bu soruya ilişkin katılımcı görüşlerini içeren doğrudan alıntılar aşağıdadır.

“Türkiye Cumhuriyeti laik bir devlettir, dini kurallara göre değil kendi hukuk ve anayasasına sahip demokratik bir hukuk devletidir. Türkiye Cumhuriyeti demokrasiyi benimsemiştir, kişi hak ve özgürlüklerine saygılı bir yönetim sistemi olmasına rağmen eşitliğin ve demokrasinin tam sağlanamadığı bir ülkedir (Ö 3)”, “Demokrasi, tüm üye veya vatandaşların, organizasyon veya devlet politikasını şekillendirmede eşit hakka sahip olduğu bir yönetim biçimidir. Bu ifade vurgulansa da bunun yaşanmadığını bilmek insanı üzüyor (Ö 22)”, “Demokrasi bilincinin gelişmesi ve din-devlet işlerinin karışmadığı bir yönetim biçiminin sağlanması, eşit hak ve özgürlüklere sahip olduğumuz bir devlettir (Ö 11)”, “Türkiye Cumhuriyeti’nin halka karşı adaletli davrandığı ve hukuk kurallarına uygun kararlar aldığını belirtmiştir (Ö6)”, “Atatürk’ ün bizlere bıraktığı bu laik, sosyal ve demokratik olma yolundaki Türkiye Cumhuriyetini daha ileri safhalara ilerletmeli ve demokrasi kavramını tam anlamıyla gerçekleştirmeliyiz (Ö5)”, “Biz yurttaşlara demokrasi bilincinin yerleşmesi için demokratik bir ortam yaşatmaya çalışan bir hukuk devletimiz mevcut. Her ne kadar farklı düşünceler ortaya atılsa da sonuçta verilen laik eğitimin sonunda hak ve sorumluluklarımız gözetiminde demokrasiyi yaşayan bir Türk devletiyiz (Ö 17)”, “Demokrasi bilincinin gelişmesi ve din-devlet işlerinin karışmadığı bir yönetim biçiminin sağlanması, eşit hak ve özgürlüklere sahip olduğumuz bir devlettir (11)”, “Dinin devlet işlerine karıştırılmadığı, devletin sosyal barışı ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayata aktif müdahalesini gerekli ve meşru gören bir anlayışın hâkim olduğu ve demokrasi kavramının tam anlamıyla ifadesini bulduğu bir devlettir demiş fakat burada yazılanların tam anlamıyla gerçekleştiğini düşünmüyorum (Ö 20).”

Çalışma Grubunun Demokrasi Eğitimiyle İlgili Görüşleri

Görüşme Foru’ nun 4.,5., 6., 7., 8. sorusu olarak, çalışma grubunun demokrasi eğitimine ilişkin beş soru sorulmuştur. Bu sorulara ilişkin yapılan içerik analizleri aşağıdadır.

Öğrencilere, “4. Demokrasi eğitiminin amacı nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin katılımcı görüşlerinin tema ve kodlarının frekans dağılımı Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Çalışma grubunun demokrasi eğitiminin amaçlarına ilişkin tema ve kodlarının frekans dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek	Kadın	Toplam
		f	f	f
Demokrasi eğitiminin amacı	Özgür düşünce ve yaşama hakkı	4	8	12
	Bireyin hak ve özgürlüklerinin bilincinde olması	3	7	10
	Eşitlik	5	4	9
	Kişilere saygılı olma	2	7	9
	İnsanlara değer verme	2	3	5
	Adaletli olma	0	4	4
	Farklılıklara açık olma	1	3	4
	Hak ve sorumluluklar ile ilgili bilinç oluşturma	1	3	4

Tablo 5’te demokrasi eğitiminin amacına ilişkin katılımcı görüşleri incelendiğinde; özgür düşünce ve yaşama hakkı (f=12), bireyin hak ve özgürlüklerinin bilincinde olması (f=10), Eşitlik (f=9), kişilere saygılı olma (f=7), insanlara değer verme (f=5), adaletli olma (f=4), farklılıklara açık olma (f=4), hak ve sorumluluklar ile ilgili bilinç oluşturma (f=4) olarak belirlenmiştir. Katılımcıların görüşleri; demokrasi eğitiminin amacı öğrencilere demokrasi öngörüsü kazandırmak ve demokratik bir toplumda yaşama bilinci oluşturmak şeklinde özetlenebilir. Öğrenci görüşlerinden doğrudan alıntı örnekleri aşağıda sunulmuştur.

“Herkesin eşit ve özgürce yaşayabilmeleri. Bireyin adaletten haberdar olması (Ö 16)”, “Bireylerin kendi hak ve özgürlüklerini ve diğer vatandaşların hak ve özgürlüklerini bilmeleri ve bunlara saygılı ve hoşgörülü olmalarını sağlamaktadır. (Ö 19).” Demokrasi eğitiminde birey kendisine ve başkasının yaşamına, onuruna, haklarına saygı göstermesi gerektiğini öğrenir. Devletin vatandaşlarına karşı görev ve sorumluluklarının neler olduğunu öğrenmelerini sağlar. Farklı görüş, düşünce, inanç, anlayış ve kültürel değerlerin toplumsal yaşamı zenginleştirdiğinin farkına varmalarını sağlar (Ö 2).” “Bireylerin ülkelerinde eşit olduklarını ve toplumun çağdaşlaşmasını sağlamaktadır. Yani bir toplumda tek tek hareket etmeyi değil toplumsal hareket etmeyi sağlamaktır (Ö 10).” “Demokrasi eğitimi demokratik tutum ve davranışları benimseyen iyi vatandaşlar yetiştirmektir (Ö 14).” “Geleceğe daha çağdaş demokratik bireyler

yetiştirmek ve ülkemizin sorunlarını daha iyi anlayacak hukuksal yoldan her türlü hak ile bu sorunlarla mücadele edebilecek nesil yetiştirmek (Ö 23).”

Öğrencilere, “5. Demokrasinin kazanımları (davranış ve tutum) bireye nasıl yarar sağlayabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin katılımcı görüşlerinin tema ve kodlarının frekans dağılımı Tablo 6’da gösterilmiştir. Tablo 6’ da demokrasi kazanımlarının bireylere yararlarına ilişkin katılımcı öğrenci görüşleri incelendiğinde; Düşünce ve ifade özgürlüğü (f=10), diğer insanlara ve farklılıklara saygı gösterme (f=7), sosyal sorumluluk bilinci kazandırma (f=6), kişiler arası eşitlik (f=4), problem çözme becerisi (f=4), adaletli davranış (f=3), empati kurma yeteneği (f=3), tarafsızlık (f=2), topluma faydalı olma (f=2), yaratıcı düşünce (f=2), olarak belirlenmiştir.

Tablo 6. Çalışma grubunun demokrasi kazanımlarının bireylere yararlarına ilişkin görüşlerinin tema ve kodlarının frekans dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek	Kadın	Toplam
		f	f	f
Demokrasi eğitiminin kazanımları	Düşünce ve ifade özgürlüğü	3	7	10
	Diğer insanların ve farklılıklarına saygı gösterme	1	6	7
	Sosyal sorumluluk bilinci kazandırma	3	3	6
	Kişiler arası eşitlik	2	2	4
	Problem çözme becerisi	1	3	4
	Adil davranma	0	3	3
	Empati kurma yeteneği	0	3	3
	Tarafsızlık	0	2	2
	Topluma faydalı olma	1	1	2
	Yaratıcı düşünce	0	2	2

Demokrasi kazanımları özgür düşünebilme ve düşüncelerini ifade edebilme, diğer insanların farklılıklarına saygı gösterme, sosyal sorumlulukların bilincinde olma, bireyler arasında eşitlik olması, problem çözme becerisi kazanma, adil davranma, empati kurabilme, tarafsız olma, topluma faydalı olma ve yaratıcı düşünme gibi kazanımlar, demokratik bir toplumda birey olarak yaşayabilme ve toplumsal standartları oluşturan normlar olmasıdır.

Bu soruya ilişkin katılımcı öğrenci görüşlerini içeren doğrudan alıntılar aşağıda sunulmaktadır.

“Sosyal sorumluklarını kavrurlar. İnsanların düşüncelerine önem verilir düşünce özgürlüğü sağlanır. Sosyal kazanımlar korunur (Ö 15).” “Demokrasi bireye sorumluluk bilinci kazandırır. Diğer insanlara karşı davranışlarına dikkat eder, herkese eşit davranmasını bilir. Ortak alanların nasıl kullanılması gerektiğini bilir ve ona göre kullanır. Ortak bir karara varırken etrafındaki insanları da dikkate alarak onların düşüncelerine değer verir. Çevresine karşı saygılı olmayı öğrenir (Ö 22).” “Bu kazanımlar ile birey vatanseverliği, sorumluluk almayı, eşitlik ve paylaşmayı öğrenir. Eleştirel, yaratıcı düşünme, problem çözme becerilerini kazanır. Empati kurmayı öğrenir (Ö 01).”

Öğrencilere, “6. Sizce Türk Eğitim Sistemi’nin ilkelerinden biri olan “Demokrasi eğitimi” ilkesi günümüzde yeterince önemsenmekte midir? Açıklayınız.” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin katılımcı görüşlerinin tema ve kodlarının frekansları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Çalışma grubunun demokrasi eğitimi ilkesinin önemsenmesine ilişkin görüşlerinin tema ve kodlarının frekans dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek	Kadın	Toplam
		f	f	f
Demokrasi eğitimi ilkesinin önemsenme durumu	Hayır önemsenmiyor	1	6	7
	Yeterince önemsenmiyor	3	2	5
	Gelişmekte	1	3	4
	Önemsenmemekte	0	1	1

Tablo 7’de demokrasi eğitimi önemsenmemekte olup olmadığına ilişkin öğrenci görüşleri incelendiğinde; hayır önemsenmiyor (f=7), yeterince önemsenmiyor (f=5), gelişmekte (f=4), önemsenmemekte (f=1), olarak belirlenmiştir. Belirtilen cevaplar Türkiye’de hala demokrasi eğitiminin olması gereken yerde olmadığını göstermektedir. Bu soruya ilişkin öğrenci görüşlerini içeren doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“Hayır önemsenmemektedir (Ö 02).” “Yeterince önemsenmemektedir. Demokrasi eğitimi yeterince verilmemekte ve demokrasiyi yaşayamamaktadır (Ö 03).” “MEB olarak müfredatta yer almasına karşın okullarımızda hala benim dediğim olacak diyen öğretmenler bu eğitimi boşa çıkarmakta, Ataerkil aile yapısı sayesinde ailede göremediği demokrasi kavramını öğretmenlerinde yanlış tutumu sayesinde okulda da görememektedir (Ö 07).” “Aslında pek de önemsenmemektedir. Kişilerin okul yaşamında kendi kararlarını vererek oy birliği ile düşüncelerinin alınıp bu doğrultuda eğitime yön verilmesi gibi çalışmalar yapılmamaktadır. Ayrıca her kesimde farklı boyutlarda ders öğretimi sağlanmakta ve buda öğrencilere eşit imkanlardan yararlanmadığının kanıtıdır (Ö 10).” “Demokrasi Eğitimi dersi geçmiş yıllara göre biraz daha gelişmiş düzeydedir, sadece eğitimi verilmesi yetmez. Derste öğretilenlerin de gerçek hayatta faal olması gerekir (Ö 08).” “Demokrasi eğitim yalnızca sınıfta başkan seçilirken kullanılan bir sistem halini almıyorsa, öğretmen ve öğrencinin davranışları demokrasi tanımına uygunsuzsa yeterince önemsendiğini söyleyebiliriz (Ö 19).” “Demokrasi eğitimi sayesinde okuduğum makaleler arasında demokrasi dersinin ilköğretim çağında alınması bireylerin gelişimi açısından büyük önem taşır. Demokrasi eğitimi ailede ve okulda informal bir şekilde öğretildiği gibi formal olarak ta derslere eklenmelidir (Ö 11).”

Öğrencilere, “7. Örgün eğitim kurumları, demokrasinin öğretilmesi, benimsenmesi ve geliştirilmesi işlevlerini sizce yerine getirebiliyor mu açıklayınız.” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin katılımcı görüşlerinin tema ve kodları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Çalışma grubunun örgün eğitim kurumlarının demokratik eğitimin işlevlerini yerine getirme durumuna ilişkin görüşlerinin tema ve kodlarının frekans dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek	Kadın	Toplam
		f	f	f
Demokrasinin işlevlerinin uygulamadaki durumu	Müfredat ve uygulamalarda sorunlar var	7	11	18
	Gelişme gösteriyor	0	3	3
	Hak konusunda eşitlik yok	1	1	2

Tablo 8’de örgün eğitim kurumlarının demokrasinin işlevlerini yerine getirme durumuna ilişkin katılımcı görüşleri incelendiğinde; müfredat ve uygulamalarda sorunlar var uygulanmıyor (f=18), gelişme gösteriyor (f=3), hak konusunda eşitlik yok (f=3) görüşleri ortaya çıkmıştır. Demokrasi kültürünün kazanıldığı temel ortamlardan birisi şüphesiz okullardır. Ancak okullarda demokrasi kültürünün yaşanabilmesi için müfredatın yeterli olmadığı, buna bağlı olarak uygulamalardaki eksikliklerin olduğu öğrenci katılımcı görüşlerine yansımıştır. Bunun yanında “gelişme gösteriyor” görüşünü sadece kız katılımcıların belirtmesi önemlidir. Bu durumda kızların erkeklere göre demokrasi konusunda daha iyimser olduğu yorumu yapılabilir. Bu soruya ilişkin öğrenci görüşlerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir.

“Okullarda öğrencilerin düşüncelerini rahatça ifade edebileceği ortamların olmadığını düşünüyorum. Bu yüzden de öğrencilerin genelde anlatma becerisi gelişmiyor. Bu da demek oluyor ki demokrasi öğretilse de uygulamaya geçildiğinde yerine getirilemiyor (Ö 2)”, “Getirilemiyor. Çünkü içerik ve hedefler doğrultusunda incelendiğinde müfredatta ve uygulamalarında eksiklikler olduğu açıktır. (Ö 7)”, “Hayır getirilemiyor. Demokrasinin benimsenmesi için ilk başta öğretmenlerimizin sergilemesi ve ders saati dışında da demokrasiyi hayata geçirmemiz gerekiyor (Ö 13)”, “Getirilemiyor, çünkü sınıflarda bile öğrenciler söz hakkı almaya çekiniyorlar, ihtiyaçları olduğunda öğretmenden izin almaya çekiniyorlar. Bana göre buda o insanların kendilerini öğretmenleri ile eşit görmedikleri hissini verdiriyor. Yani örgün eğitim kurumları bunu öğrenciye işleyemiyor (15)”, “Tam olarak olmasa da gelişme aşamasında olduğunu düşünüyorum. Okullarda yapılan başkan seçimleri bunun bir örneği olabilir...(Ö 17)”. “Bir öğretmenin sevdiği öğrenciye yüksek not vermesi, cinsiyet ayrımı yapması, sınıf adına kararları kendisi vermesi, hak yemesi, yani kendisinin demokrasiyi uygulamaması ne kadar demokratik bir hareket gerçekleştiriyorsa işte o kadar işlev yerine getirebiliyor demektir (Ö 21).”

Öğrencilere, “8. Örgün eğitim kurumlarında, demokrasinin öğretilmesi, benimsenmesi ve geliştirilmesi işlevlerini yerine getirebilmesi için neler yapılmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin katılımcı görüşlerinin tema ve kodları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Çalışma grubunun, demokrasinin öğretilmesi, benimsenmesi ve geliştirilmesi işlevlerini yerine getirebilmesi için yapılması gerekenlere ilişkin görüşlerinin tema, kod, frekans dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek	Kadın	Toplam
		f	f	f
Demokrasi işlevlerinin yerine getirilmesi için öneriler	Tartışma için uygun ortam yaratılmalı	4	9	13
	Öğretmenlerce özgür ortamlar yaratılmalı	3	7	10
	Öğrencinin görüşü dikkate alınmalı	2	5	7
	Oyun, drama, seminer, gösteri, toplantı, tiyatro gibi etkinlikler yapılmalı	2	5	7
	Öğretmen eğitilmeli	1	3	4
	Seçim ve uygulamalarda adaletli davranılmalı	0	3	3
	En doğru eğitim sistemine geçilmeli	1	1	2

Tablo 9’da örgün eğitim kurumlarının demokrasinin işlevlerinin uygulanması durumuna ilişkin katılımcı görüşleri incelendiğinde; Tartışma için uygun ortam yaratılmalı (f=13), öğretmenlerce özgür ortam yaratılmalı (f=10), öğrencinin görüşü dikkate alınmalı (f=7), oyun, drama, seminer, gösteri, toplantı, tiyatro gibi etkinlikler yapılmalı (f=7), öğretmen eğitilmeli (f=4), Seçim ve uygulamalarda adaletli davranılma (f=3) görüşleri ortaya çıkmıştır. Eğitim kurumlarında özgür ortamların oluşturulması; öğrenciler düşüncelerini örgüce ifade edebilmeli ve öğrenci görüşleri dikkate alınmalı; oyun, drama, seminer, gösteri, toplantı, tiyatro gibi etkinliklere katılımın sağlanması; öğretmenlerin rol model olarak eğitilmesi, seçim ve uygulamalarda adaletli davranılması önerilmektedir. Öğrencilerin görüşlerinde bu konuların eksikliğini dile getirmeleri eğitimde bu uygulamalara yeterince yer verilmediği şeklinde yorumlanabilir. Bunun yanında, kız katılımcıların frekansları erkek katılımcılara göre daha büyüktür. Kız öğrenciler, demokrasinin öğretilmesi, benimsenmesi ve geliştirilmesi daha çok istedikleri söylenebilir. Bu soruya ilişkin öğrenci görüşlerini içeren doğrudan alıntılar aşağıdadır.

“Daha fazla tartışma ortamı sağlanmalı, ezbere dayalı değil de uygulamaya dayalı eğitim gerçekleştirilmeli (Ö 1)”, “Bireyin düşünceleri ne öğretmen ne veli ne başka bir öğrenci ne de herhangi bir insan tarafından yargılanmamalı, daha çok yorum yapabileceği, düşüncelerini daha rahat ifade edebileceği özgür ortamlar oluşturulmalıdır (21)”, “Çocuklara oyun veya dramalar ile demokrasi konusu hakkında bilgi sağlanmalıdır (Ö 14)”, “Demokrasi eğitimi verecek öğretmenlerin demokrasi kavramını uygulamaları için önce demokratik eğitimi kendileri öğrenip ilke edinmeleri lazımdır (Ö 7)”, “Öğrenciler daha çok söz hakkı verilmeli. Öğretmenler öğrencilerin görüşlerini dikkate alarak ders işlemeli (Ö 6)”, “Tüm öğrencilere adil davranmalı, öğrencilerin sözlerini önemsemeli ve bir konuyu islerken öğrencilerin de fikirlerini almalıdır (16)”, “Okullarda demokrasi ile ilgili seminerler, toplantılar, gösteriler, tiyatrolar yapılabilir ve demokrasi dersi verilebilir (Ö 3)”. “Öncelikle öğretmenin bu konuda bilgilendirilmesi gerekmektedir. (Ö 17).” “Eğitim sisteminde sürekli değişiklik yapmak yerine bir süre en yararlı yöntem düşünülmeli ve köklü bir değişiklikle en doğru eğitim sistemine geçilmelidir (Ö 18).”

Demokratik ve Anti- demokratik Eğitim Örnekleri

Görüşme formunun 9. ve 10. sorusu olarak, çalışma grubundan öğrenim yaşantılarından demokratik ve anti-demokratik davranış ve tutum örnekleri vermeleri istenmiştir.

Öğrencilere, “9. Öğrenim yaşantınızdan sizi etkileyen demokratik davranış ve tutum örnekleri veriniz.” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin katılımcıların verdikleri örneklerinin tema ve kodlarının frekans dağılımı Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10’da örgün eğitim kurumlarında demokratik tutum ve davranışlara örnek olacak uygulamalara ilişkin katılımcı görüşleri incelendiğinde; okul ve sınıf başkanlık seçimleri (f=6), herkesin fikrini özgürce söyleyebilme (f=6), dersin işleniş hakkında görüş bildirme (f=5), herkese eşit davranma (f=3), sorumlulukları yerine getirme (f=1) görüşleri ortaya çıkmıştır.

Tablo 10. Çalışma grubunun, etkilendikleri demokratik davranış ve tutum örneklerine ilişkin görüşlerinin tema ve kodlarının frekans dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek	Kadın	Toplam
		f	f	f
Demokratik tutum ve davranış örnekleri	Okul ve sınıf başkanlık seçimleri	2	4	6
	Herkesin fikrini özgürce söyleyebilme	2	4	6
	Dersin işleniş hakkında görüş bildirme	1	4	5
	Herkes eşit davranma	2	1	3
	Sorumlulukları yerine getirme	1	0	1
	Demokrasi örneği yok	0	1	1

Örneğin, okul başkanlık seçimleri öğrenim hayatlarında öğrencilerin akılların çıkmayan olaylardan birisidir. Öğretmen ve yöneticilerin bunu usulüne uygun yapabilmeleri bir demokrasi deneyimidir. Ancak demokrasi bu örnekler sınırlı kalmamalıdır. Kız öğrenciler kodların çoğunda erkek öğrencilere göre daha fazla örnek vermişlerdir. Kız öğrencilerin demokrasi uygulamaları konusunda daha iyimser olduğu söylenebilir. Bu soruya ilişkin öğrenci görüşlerini içeren doğrudan alıntılar aşağıda sunulmaktadır.

“İlköğretim öğrencisi iken öğretmenimiz sınıf başkanı seçimi yapardı ve hepimizden aday olanların tahtaya kalkmasını isterdi. Genellikle ben aday olanların içinde olurdum. Arkadaşlarımız bizlere oy verir ve öğretmenimizde kendi oyunu kullanırdı. Daha sonra oylar sayılır ve kim daha çok oy aldıysa o sınıf başkanı, ikinci yüksek oyu alan arkadaşımız da sınıf başkanı yardımcısı olurdu. Böylelikle demokratik bir seçim yapılırdı (Ö 1)”, “Öğrencilerin düşüncelerini özgürce söyleyebilen bir okulda öğrenim gördüm (Ö 8)”, “Şimdiye kadar ki eğitim hayatımda hiçbir derste konuları kendimiz belirlemedik. Ama bu sene çağdaş ve demokratik eğitim dersinde kendimiz belirledik (Ö 10)”, “Lise yıllarımda hocalarımız biraz daha demokratikti herkes hak ettiği notla geçirdi. Parmak kaldırırken çekinmezdim. Yanlış bir cevap verdiğimde hocamın küçük düşürücü sözler duymadım (Ö 13)”. “Ben demokrasiyi tam anlamıyla yaşayamadım o yüzden verebileceğim bir örnek yok (Ö 5)”.

Öğrencilere, *“10.Öğrenim yaşantınızdan sizi etkileyen anti – demokratik davranış ve tutum örnekleri veriniz.”* sorusu yöneltilmiştir. Bu konuya ilişkin katılımcı görüşlerinin tema ve kodları Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Çalışma grubunun, öğrenim yaşantılarında etkilendikleri anti-demokratik davranış ve tutum örneklerine ilişkin görüşlerinin tema ve kodların frekans dağılımı

Tema	Kodlar	Erkek	Kadın	Toplam
		f	f	f
Anti-demokratik tutum ve davranışlar örnekleri	Öğrenciye şiddet uygulama	2	3	5
	Öğrencilerin fikrini sormama	3	1	4
	Kayıрма	1	3	4
	Farklı düşüncelere saygı duymama	0	2	2
	Anti-demokratik bir durumla karşılaşmadım	0	2	2
	Sistemi yanlış uygulama	1	0	1
İnsan haklarının ihlali	1	0	1	

Tablo 11’de örgün eğitim kurumlarında anti-demokratik tutum ve davranışlara örnek olacak uygulamalara ilişkin katılımcı görüşleri incelendiğinde; öğrenciye şiddet uygulama (f=5), öğrencilerin fikrini sormama (f=5), kayırma (f=4), farklı düşüncelere saygı duymama (f=2), anti-demokratik bir durumla karşılaşmadım (f=2) görüşleri ortaya çıkmıştır. Tüm uyarı ve cezalara rağmen okullarda şiddetin önüne geçilememiştir. Bu eğitimimizin önemli sorunlarından birisidir. Çünkü kaba kuvvet kullanılarak öğrenciye bir şey öğretilmeyeceği açıktır. Buna ek olarak okullarda demokrasinin önünde en büyük engellerden biri de öğrenciye fikrini sormamadır. Kayırma, demokraside eşitlik kavramıyla çelişen bir durumdur. Katılımcı görüşlerinde bu sorunun dile getirilmesi, eğitim kurumlarında eşitlik konusunda eksiklik olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu soruya ilişkin öğrenci görüşlerini içeren doğrudan alıntılar aşağıda sunulmaktadır.

“İlköğretim ve ortaöğretimde öğretmenlerin öğrenciye karşı uyguladığı şiddet ve devlet kurumlarına torpille atanan memurların olması (Ö 4)”, “Hocamın matematik sınavından sınıfça düşük aldığımız için bütün sınıfa sıra dayağı atması (Ö 10)”. “Sınıfta öğretmenimiz sınıf başkanı seçmişti. Ama sadece kendisi seçmişti. Bizim fikrimizi almamıştı. Sınıf birincisi arkadaşımızı başkan seçmişti. Arkadaşımız zekiymi ama yöneticilik gibi bir kabiliyeti yoktu (Ö 15)”, “İlkokulda sınıf arkadaşımın babası okul müdürü hem de matematik dersimize giriyordu. Ders içinde sürekli kızıyla ilgilenirdi. Soru sorduğumuz zaman bizim düşüncelerimizi önemsemezdi. Seçilmiş arkadaşlarımız vardı onlar hep gözde olurdu. Kısacası sınıfımızda demokratik bir ortam yoktu. Bunun yerine sınıfta kızı olduğunu fark ettirmeden hiçbir ayırım yapmadan tüm çocuklarına aynı değeri verseydi benim böyle bir düşünceye sahip olmazdım (Ö 12)”, “Örgün öğretim kurumlarının kimi yerlerinde öğretmen öğrenci davranışlarında bazı demokratik olmayan durumlar söz konusu olabiliyor. Öğretim üyelerinin aksini düşünen bir öğrenciye karşı tutumu sert olabiliyor (Ö 9)”, “Anti demokratik bir durumla karşılaşmadım (Ö 8)”, “... Uygulanan yanlış ölçme ve değerlendirme sistemleri ile öğrenci ezber dayalı ve sınavdan sınava koşan bir pozisyon almıştır. Görüşler sorulamamış sadece yapması ya da sonuçta kazanması gereken kazanımlar oldu mu olmadı mı ona bakılmıştır (Ö 7)”.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Bölümü son sınıf öğrencilerinin demokrasi algıları ve demokratik eğitimle ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda demokrasinin tanımına ilişkin öğrenci görüşlerinin demokrasinin ilkeleri olan özgürlük, eşitlik, halk egemenliği gibi kavramlar etrafında toplanırken, demokrasiyi bir düşünce, yaşam ve yönetim biçimi olarak da gördükleri saptanmıştır. Bu bulgu üniversite öğrencilerinin demokrasinin ne olduğuna ilişkin bilgi sahibi olduklarını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Sadık ve Sarı (2012) çalışmalarında ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin demokrasi hakkındaki görüşleri temel hak ve özgürlükler, eşitlik ve adalet kavramları üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Dürr (2005) demokrasiyi, bir yaşam biçimi, toplumsal bir model ve aynı zamanda bir yönetim şekli olarak tanımlamıştır. Öğrencilerin görüşlerinin de aynı yönde olması öğrencilerde demokrasi bilincinin gelişmiş olduğu sonucuna varmamızı sağlamaktadır. Demokrasi ayrıca insana saygı, dostluk, yardımlaşma, kişilik haklarına saygı, sorumluluk duygusu sahibi olma, dürüst ve adaletli olma, hoşgörülü ve barışçıl olma gibi temel değerleri içermektedir (Kinnier, Kernes ve Dautheribes, 2000). Öğrencilerin demokrasi nedir sorusuna verdikleri yanıtlar içinde bireyin haklarına saygılı olunması gerekliliği ve demokrasinin bir düşünce biçimi olarak görülmesi öğrencilerin demokrasi ilkelerinin yanı sıra demokrasinin sağladığı bazı temel değerlerin de farkında oldukları şeklinde yorumlanabilir. Demokrasinin gereklerinden olan araştırmacı, özgür düşünceli, üretken ve demokrat birey kavramlarından öğrencilerin ne anladıkları sorulduğunda, öğrenci görüşlerinin demokrasi kavramından uzaklaşmadığını görmekteyiz. Çukurçayır (1999) demokrasinin bir ilkesi olan özgürlüğü bireyin iradesi çerçevesinde karar verebilme gücü, kişilerin gerçek bir özgür alanı olması, toplumun çeşitliliği, fikir, duygu ve yaklaşımların çokluğu ile ilişkilendirmiştir. Keza öğrenciler de özgür düşünceli insanı dış etkenlerden bağımsız düşünüp davranabilen ve düşüncesini korkmadan rahat bir şekilde ifade edebilen insan olarak tanımlamışlardır. Öğrenciler üretken birey olmayı yeniliklere açık olan ve yenilik getirebilen, fikirlerini hayata geçirebilen ve topluma katkı sağlayabilen birey olma şeklinde yorumlamışlardır. Araştırmacı birey ise öğrenciler tarafından sorgulayan ve merak eden birey şeklinde tanımlanmıştır. Öğrencilerin demokrat insan ile ilgili görüşleri ise en çok farklı düşüncelere saygılı olma özelliği etrafında toplanırken, demokrasiyi benimsemiş olma, yeniliklere açık olma ve adaletli olma özellikleri de demokrat insan özelliği ile bağdaştırılmıştır. Öğrencilerden, öğrenmeleriniz ışığında, T.C Anayasası'nda bulunan “Türkiye Cumhuriyeti laik, sosyal, demokratik bir hukuk devletidir.” ifadesini değerlendirmeleri istendiğinde ise öğrenciler, Türkiye’de eşitlik ve demokrasinin tam olarak sağlanamaması, Türkiye’nin gerçekten laik, sosyal ve demokratik bir devlet olması, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrıldığı adaletli bir ülke olması ve ülkede kişi hak ve özgürlüklerine saygı gösterildiği şeklinde görüş belirtmişlerdir. Cevapların bu şekilde iki zıt yönü gösteriyor olması ülkede demokrasi kavramının gerçekten olması gerektiği gibi uygulanmaması, yaşatılmaması ve vatandaşlara benimsetilmemesi şeklinde yorumlanabileceği gibi, demokrasi hakkında verilen eğitimlerin yetersizliği sonucu üniversite kademesindeki bireylerin bile ülkede var olan demokrasiyi algılama şekillerinin birbirlerinden farklı olması şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilere demokrasi eğitiminin amaçlarının ne olduğu sorusu yöneltildiğinde, bireylerin kendi haklarının farkına varmasının yanı sıra, toplum içinde, insanlara değer verme, adaletli olma, farklılıklara ve kişilere saygılı olmak gibi öğeleri içeren demokratik bir bilinç geliştirmeyi amaçladığını belirtmişlerdir. Demokrasinin kazanımlarının neler olduğu sorusu öğrencilere yöneltildiğinde, öğrenci görüşlerinin demokrasi tanım ve amacını bütünleyici nitelikte olduğu görülmektedir. Bu kapsamda öğrenciler demokrasi kazanımlarını ifade ve düşünce özgürlüğü, eşitlik, farklılıklara saygı gösterme gibi demokrasi ilkeleri ile sıralamakta iken, bir toplumda yaşayan tüm insanlarda demokratik bilinç oluşturması, tarafsız olabilme ve empati yeteneğini geliştirmesi, problem çözme becerisi kazandırması ve yaratıcı düşüncüyü geliştirmesi gibi daha bireysel görünen kazanımları da sıralamışlardır. Demokrasinin eşitlik ilkesi Tamer (2011) tarafından bireylerin yasalar önünde din, dil, ırk, cinsiyet, eğitim düzeyi ve mülkiyetlerine bakılmaksızın diğer

insanlar ile eşit sayılması ve bunun kanunlar ile koruma altına alınması şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere sıradan bir vatandaş için demokratik bir hayat yaşamasında eşitlik ilkesi büyük önem taşımaktadır. Öğrencilerin de aynı şekilde eşitlik ilkesinin önemini kavradıkları, demokrasinin amaç ve kazanımları arasında eşitlik ilkesini üst sıralarda belirtmelerinden anlaşılabilir. Öğrencilerin demokrasi eğitiminin ne kadar önemsendiğine dair görüşleri sorulduğunda katılımcı öğrencilerin yarısının (f=12) demokrasi eğitiminin önemsenmediği yönünde görüş belirtmişlerdir. Demokrasi eğitime verilen önemin gelişmekte olduğu görüşünde olan öğrenciler azınlıkta olmakla birlikte, demokrasi eğitime önem verildiğini düşünen öğrenci sayısı bir kişi ile sınırlı kalmıştır. Bu durum günümüzde demokrasi eğitime yeterli önemin verilmediği şeklinde ya da öğrencilere bunun hissettirilemediği şeklinde yorumlanabilir. Öğretim yaşantılarından öğrencilerin demokratik tutum ve davranış uygulamalara örnek verilmesi istendiğinde de verilen örneklerin kısıtlı kalması da bu durumu destekler niteliktedir. Halbuki demokrasi eğitimi okullarda öğrencilere farkındalığının kazandırılması gereken bir kavramdır. Demirtaş (2008) okulların öğrencilere demokrasi kavramını öğretmenin yanı sıra, bu kavramı öğrencilere yaptıkları uygulamalar ile yaşatacak ve böylece öğrencilerin demokrasi ilkelerini benimseyerek yaşamlarında uygulayabilecek duruma gelmelerini sağlayacak kurumlar olduğunu belirtmektedir. Öğrencilere örgün eğitim kurumlarının demokrasi eğitimi olması gerektiği şekilde yerine getirilmediği sorulduğunda, öğrencilerin cevapları eğitim kurumlarının demokrasi eğitimi olması gerektiği şekilde yerine getirilmediği yönündedir (f=18). 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 11. Maddesi Demokrasi Eğitimi hakkında bilgi vermektedir: "Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir eğitim düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalıştırılır" (MEB, 2006). Demokrasi eğitiminin yasalarda yazılı olarak yer almasına karşın uygulamada yetersiz kaldığı şeklinde yorumlanabilir. Sadık ve Sarı (2011) öğretmen adaylarının demokrasi algılarını inceledikleri çalışmalarında benzer şekilde öğrencilerin çoğunluğunun (%73,3) üniversitede aldıkları derslerde demokrasi eğitimi adına herhangi bir uygulama olmadığını belirtirken geri kalan öğrenciler de demokrasi ile ilgili olan etkinliklerin teorik temelde kaldığını aktarmışlardır. Gürşimşek ve Göregenli de (2004) çalışmalarında öğretmen adaylarının eğitim sisteminin yeterince demokratik olmadığını düşündükleri ortaya konmuştur. Tüm bu sonuçlar eğitimde demokrasinin yerini tam olarak bulamadığını göstermektedir. Örgün eğitim kurumlarında demokrasinin öğretilmesi, benimsenmesi ve geliştirilmesi işlevlerini yerine getirebilmesi için yapılması gerekenlere ilişkin görüşlerinin sorulduğunda öğrencilerden demokrasi için daha fazla uygulama ve tartışma ortamı yaratılması, bunun sağlanabilmesi için öğretmenlere özgür bir ortam yaratılması, öğretmenlere gerekli eğitimlerin verilmesi ve bunun yanında demokrasi eğitiminin geliştirilmesinde öğrenci görüşlerinin de değerlendirilmeye alınması, oyun, drama, seminer gibi etkinlikler düzenlenmesi, eğitim ortamlarında adaletli seçim ve davranış örneklerinin sergilenmesi ve demokrasiyi destekler nitelikte bir eğitim sistemine geçilmesi şeklinde öneriler gelmiştir. Öğrencilerden eğitim hayatlarında kendilerini etkilemiş olan demokratik tutum ve davranışlara örnek vermeleri istendiğinde, öğrenciler en çok eğitim ortamlarında fikirlerini özgürce söyleyebilmeleri ve usulüne uygun yapılan okul ve sınıf içi seçimleri örnek vermişlerdir. Bu örnekleri derslerin konu ve işleyişini belirleme, eğitim örgütlerinde herkese eşit davranılması ve hak eden öğrencilerin derslerde başarılı olması gibi örnekler izlemektedir. Benzer şekilde Sadık ve Sarı'nın (2012) çalışmasında öğrenciler demokratik davranışa örnek olarak sınıf başkanı seçimlerini öne sürmüşlerdir. Her ne kadar ilgili literatür okullarda yapılan bu tarz seçimlerin demokrasi kültürü oluşturmada etkin olduğu, hoş görü ve çoğulculuk bilinci kazandırma ve katılımcı olmayı geliştirdiğine ilişkin bilgiler verse de (Sağlam, 2000; Kıncal ve Uygun, 2006; Doğan, 2008), okullardaki demokratik uygulamalara örnek istendiğinde büyük çoğunluğun aklına sadece öğrenci seçimlerinin örnek olarak gelmesi demokratik uygulamaların kısıtlılığını kanıtlar nitelikte olduğunu belirtmişlerdir. Tamer (2011) yaptığı çalışmada demokrasi eğitiminin verilmesinde sadece kitaplara dayalı teorik bir eğitim sisteminin demokrasi kültürünün yaygınlaşmasında zayıf kaldığını, farklı projeler ile uygulama aşamasına geçilerek demokrasi eğitiminin arzu edilen düzeye çıkarılması için gayret sarf edildiğini ve demokrasi eğitiminin mevzuatında eğitimin sağlanmasına yönelik ifadelerin olmasına rağmen, demokrasi eğitiminin uygulamada yetersiz kaldığını belirtmiştir. Yapılan araştırma sonuçları ise günümüz şartlarında bu durumun halen geçerliliğini koruduğunu göstermektedir. Öğrencilerden eğitim hayatlarında karşılaşmış oldukları anti-demokratik davranışlara örnek vermeleri istendiğinde ise örnekler öğrenciye şiddet uygulama, öğrencinin fikrini sormama, kayırmacılık, yönetim ve eğitimciler tarafından öğrencilerin farklı fikirlerine karşı sert tutumlar sıralanmakta iken, sadece öğrenci (f=2) anti-demokratik olarak niteleyebilecekleri bir durumla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Çalışma grubunun verdiği örneklerle Oktay (1998) ilköğretim okullarında Demokratik Eğitim ve Anti Demokratik Davranışlar bildirisindeki anti-demokratik davranışlarla örtüşmektedir. Yalçın Durmuş ve Demirtaş'ın (2009) çalışmasında genel lisede çalışan öğretmenler ve okuyan öğrencilere öğretmenlerin sınıfı yönetirken yaptığı uygulamaların demokratik olup olmadığı sorulmuştur. Sonuç olarak öğretmenler kendi davranışlarını demokratik olarak nitelendirirken; öğrenci görüşleri bunun tersi çıkmakla birlikte öğretmenlerin diktatör benzeri davranışlar sergilediğini, öğrencilerin öğretmenlerini eleştirme haklarının olmadığını ve öğretmenlerin

öğrencilere karşı küçük düşürücü davranışta buldukları yönünde görüş bildirmişlerdir. Buradaki olumsuz öğretmen davranışları ile bu araştırmadaki anti demokratik öğretmen davranışları benzerlik göstermektedir.

Sonuç olarak, öğrencilerin demokrasi hakkında belli bir oranda bilgi sahibidir. Okullardaki Demokratik eğitim uygulamalarını olmalarına karşın, karşılaştıkları anti demokratik uygulamalar . Bu durum öğrencilerin ortak bir demokrasi algısına sahip olmadığını ortaya koymakla birlikte demokrasi eğitiminin olması gereken önem verilerek yapılmadığı şeklinde yorumlanabilir. Her ne kadar eğitim kurumlarında demokrasi eğitimi verilmesine ve demokratik yaklaşımın benimsetilmesine ilişkin çalışmalar olsa da, günümüzde hala eğitim örgütlerinde demokrasi adına yapılan uygulamaların belli bir standart dahilinde olmadığı araştırmadan çıkarılabilecek diğer bir sonuçtur. Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda, demokrasi eğitime daha çok önem verilmesi, bunun için demokrasinin teorik bilgi ile öğretilmesinden çok eğitim ortamlarında yapılacak uygulamalar ile hayata geçirilerek öğrencilere demokrasi ilkelerinin benimsetilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda öğretmenlere hizmet içi eğitim verilebilir, eğitim fakülteleri programlarına Çağdaş ve Demokratik Eğitim dersi zorunlu ders olarak okutulabilir. Aileler demokratik uygulamalar hakkında eğitilebilir ve okullar ve eğitim kurumları demokrasinin yaşatıldığı ortamlar olarak tasarlanabilir.

5. Kaynakça

- Akdu, Ö. (2016). *Ortaokul 8. Sınıf Vatandaşlık Ve Demokrasi Eğitimi Dersinin Demokrasi Kültürüne Katkısının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Burdur İli Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Armağan, M. (1990). *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. İstanbul: Vahdet Yayınları.
- Bakır, K. (2007). *John Dewey ve Demokratik Eğitim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Binici, A. (1992). *Eski Yunan'da Demokrasi Anlayışı ve Uygulamaları*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Bülbül, S. (1989). Demokrasi Eğitiminde Öneriler (Panel II). *Demokrasi İçin Eğitim*, Ankara: TED Yayınları.
- Büyükkaragöz, S. (1995). *Yüksek Öğretim Programları ve Demokratik Tutumlar*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çukurçayır, M. A. (1999). *Demokrasi ve İnsan Hakları*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi Projesi Yayınları.
- Demir, N. (2010). Demokrasinin temel ilkeleri ve modern demokrasi kuramları. *Ege Akademik bakış*. 10 (2), 597-611.
- Demirtaş, H. (2008). İnsan hakları ve demokrasi eğitimi. *Eğitim Dergisi*, (20). 22/10/2018 tarihinde <http://www.egitirim.gen.tr/tr/index.php/arsiv/sayi-11-20/sayi-20-demokrasi-egitimi-ekim-2008/266-insan-haklari-ve-demokrasi-egitimi> adresinden alınmıştır.
- Doğan, G. (2004). *Toplum ve Eğitim Sorunları Üzerinde Felsefi ve Sosyolojik Tahliller*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doğan, F. (2008). *Ankara İli İlköğretim Okulları Yönetici ve Öğretmenlerinin Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesine İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, P. (2013). *Hendek İlçesi ilköğretim Okullarında Demokratik Eğitim Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Dürr, K. (2005- November). *The School: A democratic learning community - The All European Study on Pupil's Participation in School*. Council of Europe.
- Ertuğrul, H. (2000). *Ailede ve okulda çocuk eğitimi*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Gözübüyük, Tamer, M. (2011). Okulların Demokratik ve Katılımcı Öğrenim Ortamlarına Dönüştürülmesi. *Milli Eğitim*, (192). 09/12/2018 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/442413> adresinden alınmıştır.
- Gülmez, M. (1994). *İnsan Hakları ve Demokrasi*. Ankara: Takav Matbaacılık.
- Gündüz, M. (2016). Ortaokullarda Demokrasi Kavramının Kazandırılmasında Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Uygulamasının Etkisi (İzmir İli Örneği). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

- Güven, A. (2008). Demokratik Vatandaşlık ve Tarih Eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 337-350.
- Gövercin, G. (2013). *İnsan Hakları Alanında Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimine Katkısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Hottaman, D. (2010). Demokratik Eğitim: Demokratik Bir Eğitim Programı. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3 (1), 29-42.
- Karakuş, M. (2004). Okul Ortamının İnsan Hakları Açısından Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirmesi. *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu*, 213-22. 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Karasar, N. (1985). *"Demokrasi Eğitimi" Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz*. Ankara: Ted Yayınları.
- Kıncal, R. Y. ve Uygun, S. (2006). Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, (171), 31-41.
- Kinnier, R.,Kernes, J.L. ve Dautheribes, T.M. (2000). A shortlist of universal moral values. *Counseling and Values*, 45(1), 4-17.
- MEB (1973). *Milli Eğitim Temel Kanunu*.20/10/2018 tarihinde [http://www.mevzuat.gov.tr/](http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf) Mevzuat Metin/1.5.1739.pdf. adresinden alınmıştır.
- MEB (2006). *Milli Eğitim Şuraları*. Ankara: TTKB Yayınları.
- Miles, M. B & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis(2nd ed.)*.Thousand Oaks, Ca: Sage
- Oğuz, A. (2004). "Demokratik Değerlerin Kazandırılması", *Çoluk Çocuk Dergisi*, Kök Yayıncılık, (44), 32-34, Ankara.
- Okutan, M. (2010). Türk Eğitim Sistemi'nde demokrasi eğitimi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*,7(1), 20.10.18 tarihinde [http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/](http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423936671.pdf) acarindex-1423936671.pdf adresinden alınmıştır.
- Oktay, A. (1998-Kasım). *İlköğretim okullarında Demokratik Eğitim ve Anti Demokratik Davranışlar*. Cumhuriyetin 75. Yılında İlköğretim. 1. Ulusal Sempozyumu. Başkent Öğretmen Evi, Ankara.
- Oktay, A. (2013) Desentralization in- and of- education 4rd. International Conference on New Horizons in Education (INTE 2013), Edited. Aytekin ISMANProcedia - SocialandBehavioralSciences106 (2013), 777-782.
- Özdemir, H. (2009). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerine Demokrasi Kültürü Kazandırmada Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin Katkısı (Kütahya İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Öztürk C. (2006). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, İstanbul: Pegem Akademi.
- Sağlam, H. İ. (2000). Sosyal bilgiler dersinin demokratik tutum geliştirmedeki rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, (146).
- Sarı, M. ve Sadık, F. (2011). Öğretmen adaylarının demokrasi algıları, Çukurova Üniversitesi örneği. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1 (2), 67-82. 20.10.18 tarihinde <https://pegem.net/dosyalar/dokuman/131598-2012041217290-6.pdf> adresinden alınmıştır.
- Schmidt, M. G. (2002). *Demokrasi Kuramlarına Giriş*(Çev. M. Emin Köktaş). Ankara: Vadi Yayınları.
- Şaylan, G. (1998). *Demokrasi ve Demokrasi Düşüncesinin Gelişmesi*. Ankara: TODAIE İnsan HaklarıArastırma ve Derleme Merkezi.
- Uygun, O. (1996). *Türkiye'de Demokrasi ve İnsan Hakları*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları ve Araştırma ve Derleme Merkezi.
- Yalçın Durmuş, G. ve Demirtaş, H. (2009). Genel Lise Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Gösterdikleri Davranışların Demokratikliğine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (28), 121- 138.
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Şeçkin Yayıncılık.
- Yılman, M. (2006). *Türkiye'de Öğretmen Eğitiminin Temelleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- 2547 Yükseköğretim Kanunu (1981).16.11.18 tarihinde <http://oidb.ankara.edu.tr/files/2013/01/2547.pdf>. adresinden alınmıştır.